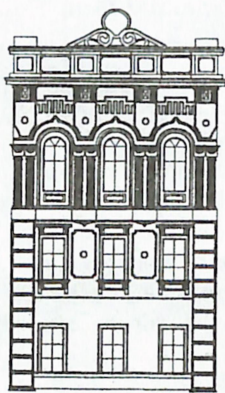

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Культура України

Випуск 6
Мистецтвознавство

Збірник наукових праць

Харків
2000

Бібліотека ХДАК
інв. № 437757

ОПРЯЖЕННЯ

ОКРЕМІЛЛЯ

**В.А.КОМАРЕНКО І МУЗИЧНА ОСВІТА НА НАРОДНИХ
ІНСТРУМЕНТАХ В СЛОБІДСЬКІЙ УКРАЇНІ**

Творчість видатного українського диригента, реформатора оркестру народних інструментів В.А.Комаренка мало досліджена. В статті вперше аналізуються матеріали, що розкривають значення В.А.Комаренка у формуванні музичної освіти в Слобідській Україні

Володимир Андрійович Комаренко (1887-1969) - відомий український культурно-просвітній діяч, музикознавець, організатор оркестрів народних інструментів, диригент, педагог. Його роль у становленні народно-інструментального академічного мистецтва відзначають дослідники цієї галузі Л.Носов, П.Іванов, М.Гуменюк, Є.Бортник, А.Пересада, М.Імханицький та інші. Важливе місце у своїй діяльності В.Комаренко відводив формуванню основ освіти на удосконалених народних інструментах (домра, балалайка) у спеціальних музичних закладах Харкова.

З освітньою роботою В.Комаренко ознайомився ще на початку ХХ ст. під час співпраці з Харківським благодійним товариством «Просветительный досуг», де в 1909 р. створив домрово-балаласчний оркестр. Перед керівником новоствореного колективу постала кадрова проблема: виконавці на народних інструментах не мали належного рівня гри в оркестрі. Ці проблеми спонукали В.Комаренка звернутися до Ради товариства з ініціативою відкрити класи гри на «великоруських» інструментах.

Відкриття класів отримало підтримку завдяки вже існуючій структурі музичної освіти в «Просветительном досуге». Тут навчали грати на загальноновизнаних музичних інструментах - струнних смичкових та фортепіано, а також існували вокальні класи. Музичні класи Харківського товариства походять від просвітніх закладів типу «безкоштовних музичних шкіл», започаткованих М.Балакіревим і Г.Ломакіним у Петербурзі в другій половині ХІХ ст., у програмі яких, крім хорового та сольного співу, були теорія музики і сольфеджіо. Товариство «Просветительный досуг» було створене по типу Петербурзького «Товариства сприяння моральному, розумовому і фізичному розвитку молодих людей «Маяк». Під час перебування у Петербурзі харківські ініціатори ознайомилися з діяльністю інших просвітніх організацій, що позначилося на формах музичної освіти в «Просветительном досуге»[1].

Таким чином, класи народних інструментів, що відкрилися при Харківському товаристві, органічно увійшли у відпрацьовану структуру музичної освіти. У перші десятиріччя ХХ ст. подібних закладів, де б навчали грі на домрі і балалайці та надавали загальні музичні знання, у Російській імперії не існувало.¹ Співпраця з Харківським товариством «Просветительный досуг» вивела В.А.Комаренка на унікальний рівень. Він став першим фахівцем із такою різноплановою палітрою досвіду: організатор та керівник домрово-балалаєчних оркестрів, знавець академічних народних інструментів, який одним із перших розпочав їх використовувати в культурно-просвітній діяльності, ініціатор поєднання виконавства на удосконалених народних інструментах з музичною освітою. Ці чинники стали основою формування творчої особистості В.А.Комаренка та зумовили подальшу діяльність харківського митця в умовах Радянської влади.

Створивши при Харківському губернському відділі народної освіти (1920 р.) оркестр народних інструментів, В.Комаренко розгорнув активну культурно-просвітню діяльність, яка мала значний вплив на розповсюдження народних інструментів серед населення. Через кілька місяців після створення оркестру² при колективі були започатковані курси гри на народних інструментах, які мали за мету: навчати грі на народних інструментах (домрах, гуслах, балалайках та ін.) чоловіків і жінок віком не молодше 16-ти років, готувати інструкторів та вчителів з навчання грі на народних інструментах, організаторів ансамблів, оркестрів, збирачів та записувачів художньо-цінних народних пісень (аранжувати та інструментувати їх для народних оркестрів), популяризаторів народних інструментів та народної музики.

Термін навчання на курсах - два роки. Тим, хто склав іспити, видавали посвідчення інструктора з навчання грі на народних інструментах. На курсах викладали такі дисципліни: 1) гра на домрах, балалайках, мандолінах, гітарах, гуслах тощо; 2) елементарна теорія, гармонія; 3) спеціальна інструментовка; 4) обов'язкове фортепіано; 5) оркестрова гра; 6) інструкторські методи[2]. Курси при оркестрі В.А.Комаренка проіснували близько десяти років і мали велике значення для професіоналізації виховання виконавців на академічних народних інструментах у Харкові.

Класи гри на народних інструментах у спеціальних музичних закладах Харкова вперше виникли у 1922 р. Їх відкриття пов'язане з ім'ям В.А.Комаренка. На початку 20-х р. ХХ ст. у Харкові серед спеціальних музичних закладів діяла одна професійна му-

зична школа (Музпрофшкола) та музично-драматичний інститут. З 1922 р. В.Комаренко почав працювати в Музпрофшколі як викладач класу народних інструментів. У класі Комаренка було на той час 12 учнів, більшість з яких - учасники Харківського Симфонічного оркестру народних інструментів. Ймовірно, саме ці учні увійшли до складу шкільного домрово-балалаєчного ансамблю, який згадується в програмі одного з концертів.

На початку 1924-1925 навчального року В.А.Комаренко очолює Основ`янське (район Харкова) відділення Музпрофшколи. В цьому ж 1924 р., при Основ`янському відділенні за ініціативою Комаренка відкрито музичні курси для дорослих. На курсах викладали і гру на народних інструментах. За 16 років (1924-1941) існування курси закінчили багато музикантів, які стали авангардом художнього самодіяльного руху в Радянському Союзі. У 1928 р. навчальний план Музпрофшколи збільшився через введення класів гри на гармоніці, гітарі та оркестрового класу[3]. З 1-го січня 1929 р. Основ`янське відділення Харківської музпрофшколи стало самостійним навчальним закладом: Другою Харківською музпрофшколою, - яку очолив В.А.Комаренко. А з лютого цього року при школі створено виробничу частину та музично-промисловий відділ на її основі.

Музичне відділення школи стало випускати музичних вихователів, керівників оркестрів та хорів для шкіл, клубів, сільбудів; а музично-промисловий відділ (техніків музичної промисловості[4]). Виробнича частина мала вигляд майстерень, які виготовляли та ремонтували народні інструменти (щипкові, дворядні, оркестрові темброві гармоніки та баяни). За розпорядженням Урядової Комісії від 29-го вересня 1930 р. у Харкові на базі музично-промислового відділу 2-ї музпрофшколи з 1-го жовтня відкрито технікум музичної промисловості.

За наказом Відділу народної освіти Харківського місцевого комітету від 4 січня 1931 р. В.А.Комаренка призначено на посаду завідуючого технікумом. Створений навчальний заклад підпорядковувався Промислової секції Харківської міської ради. Харківський музично-промисловий технікум був першим у СРСР навчальним закладом, який готував кадри для музичної промисловості³. Повний курс навчання у технікумі тривав три роки. Студенти навчались на п`яти факультетах: щипкових інструментів, гармонік, духових інструментів, клавішних інструментів, смичкових інструментів.

Заклад готував техніків - конструкторів та техніків-технологів

музичної промисловості. Учні технікуму вивчали загальномузичні дисципліни, гру на музичних інструментах та предмети, пов'язані з їх виробництвом. Це був принципово новий навчальний заклад, який мав задовольнити потреби музичних фабрик у висококваліфікованих кадрах та вирішити проблему виготовлення якісних вітчизняних музичних інструментів.

Крім адміністративної роботи в технікумі В.А.Комаренко працював викладачем, зокрема курсу інструментознавства, який сам розробив. На той час це була нова дисципліна. За станом на липень 1931 р. курс інструментознавства мав розділи: 1) щипкові інструменти; 2) гармоніки; 3) фортепіано. Розділ щипкових інструментів містив історичні повідомлення, методичну інформацію, поради по виготовленню щипкових інструментів (домри, балалайки, гітари, мандоліни, кобзи, бандури).

У розділі гармонік автор надає історію виникнення, розвитку та розповсюдження цих інструментів, зокрема в Росії, та інформацію про виробництво гармонік. Зважаючи на програми, звичайно, можна поставити багато запитань, але неможливо не відзначити надзвичайно прискіпливий обсяг запропонованої тематики, прагнення поєднати музикознавче спрямування предмета з факховим спрямуванням закладу.

У 1933 р. Харківський музично-промисловий технікум здійснив перший випуск своїх вихованців. У цьому ж році заклад переведено до Києва, де через деякий час він припинив своє існування. Таким чином, Харківський технікум музичної промисловості був єдиним закладом в Україні, де викладання гри, зокрема на народних інструментах, здійснювалось у комплексі з загальномузичними дисциплінами та досконалим вивченням побудови інструментів, їх виготовлення. Припинення діяльності цього навчального закладу призвело до поступового зниження якості музичних інструментів вітчизняного виробництва. Центральне місце у впровадженні викладання гри на народних інструментах у вищих навчальних музичних закладах належить В.А.Комаренку.

Так, влітку 1924 р. він подав на затвердження у Народний Комісаріат Освіти (Наркомос) України «Устав Українського Музичного Товариства по вивченню музичної народної творчості та розповсюдження в народі музичної грамоти», ме-та якого («розвиток нової культури, популяризація в масах народних оркестрів і хорів та створення для них літератури»[5]). Наркомос не затвердив Устав, але у цьому ж 1924 р. при Харківському музично-драматичному інституті (ХМДІ) було впроваджено курс «інструментознавст -

ва» (що фактично означало - клас народних інструментів) на відділі соціалістичного виховання, де навчались майбутні вчителі, що здебільшого були відряджені до ХМДІ з провінції.

З 1 вересня 1924 р. В.А.Комаренка запросили викладати курс «інструментознавства» в ХМДІ. Докладнішу інформацію про ці часи знаходимо в особистих спогадах В.Комаренка: «Боротьба за престиж народних інструментів проявлялась в різні часи по-різному. У 1924-1925 рр. група професорів Харківської консерваторії - П.К.Луценко, Н.Б.Ландесман, А.П.Лунц, В.Д.Петров (усі піаністи) ... вирішили підняти в консерваторії авторитет народних інструментів і, під моїм керівництвом, організували квартет домристів. З цього приводу Луценко говорив: «У моєму класі є бездарні піаністи, які, рятуючи себе, пішли в «народники». Гадаю, що і там вони не будуть щиросердними. Це була суцця правда». Таким чином, перші шляхи народно-інструментальної освіти у Вищих навчальних закладах були складними як в організаційному, так і в кадровому плані.

У 1926 р. директор ХМДІ професор С.П.Дрімцов (1867-1937) запросив на роботу відомого українського культурного діяча Г.М.Хоткевича (1877-1938) для викладання гри на бандурі та, об'єднавши всі народні інструменти (домра - викладач В.Комаренко, балалайка - викладач М.Даньшев), створив кафедру народних інструментів, яку очолив В.А.Комаренко[6]. До речі, відомі дослідники народно-інструментального виконавства М.Імханицький[7] та А.Мірек[8] помилково вважали Київську консерваторію першою у створенні кафедри народних інструментів у радянських музичних вузах. Порівняно з ХМДІ в Києві кафедру організовано на 12 років пізніше. У 1927 р. дисципліни, пов'язані з народно-інструментальним виконавством, викладали на двох відділеннях ХМДІ (соціалістичного виховання та політичної освіти: 1-й рік навчання (курс «Народні інструменти» - теорія та практика інструментознавства, гра в оркестрі) - 2 години на тиждень; 2-й рік навчання (курс «Ансамбль народних інструментів» (оркестровка і диригування) - 2 години на тиждень; 3-й рік навчання (курс «Ансамбль народних інструментів» - диригування та практика в установах) - 2 години на тиждень.

Деякі подробиці навчального процесу містяться в листі Л.І Носова (учня В.А.Комаренка). Він писав, що в 1927-1928 рр. проходив практику в одному з харківських клубів як керівник самодіяльного оркестру народних інструментів. У цьому ж році Комаренко почав роботу по створенню інститутського оркестру

народних інструментів. У місцевій пресі кілька разів згадувався студентський оркестр народних інструментів ХМДІ, потім Харківської державної консерваторії (ХДК).

У 1934 р., у зв'язку з переведенням столиці України до Києва, Харківський музично-театральний інститут (колишній ХМДІ) реорганізовано в Музичний технікум підвищеного типу, на базі якого в 1936 р. було створено два навчальні заклади (Консерваторію та музичне училище при Консерваторії, куди увійшов увесь професорсько-викладацький склад інституту). Викладав у цих закладах і В.А.Комаренко. У 1938 р. у пресі надрукована стаття Голови циклової комісії Харківського музичного училища (ХМУ) при ХДК доцента В.Комаренка, присвячена концерту - показу дипломних робіт випускників капельмейстерсько-хормейстерського факультету ХМУ по класу народних інструментів В.Зубченка, І.Лейкума та Краснянського. Автор розповідає, що оркестром диригували студенти. Програму концерту складали музичні твори, оркестровані випускниками (2-га частина 4-ї симфонії П.Чайковського, увертюра до опери «Альцеста» К.Глюка, Рондо з 1-го концерту для фортепіано з оркестром Л.Бетховена та «Вальс - Фантазія» М.Глінки). Цей перелік свідчить про високий виконавський рівень студентського оркестру.

Стаття деякою мірою висвітлювала діяльність очолюваного В.Комаренком навчального підрозділу. Автор зосереджував увагу читача на тому, що і творчі колективи міста, і навчальні заклади поповнювали обдаровані учасники художньої самодіяльності. Під час навчання студенти проходили виробничу практику в загальноосвітніх школах як педагоги та диригенти оркестрів народних інструментів. Високий рівень набутих знань надавав їм можливість зі своїми музичними колективами брати участь у міських та обласних олімпіадах художньої самодіяльності[9].

У період з 1924 по 1941 рр. В.А.Комаренко підготував близько 60-ти фахівців, серед них: А.Зоря - художній керівник Ансамблю пісні і танцю Архангельського військового округу (1946-1949рр.), у 50-ті рр. - музичний керівник Державного ансамблю пісні і танцю Донбасу; В.Нестеренко - капельмейстер, художній керівник Ансамблю пісні і танцю Прибалтійського військового округу (50-ті рр.). Визначною подією у діяльності В.А.Комаренка став конкурс студентів українських консерваторій у 1939 р. у Києві, де брав участь квартет домристів під керівництвом Комаренка, виступ якого було відзначено на підсумковому засіданні конкурсної комісії.

В.А.Комаренко викладав практично всі дисципліни, пов'язані з народно-інструментальним виконавством: техніку диригування, інструментовку, методику викладання гри на народних інструментах, оркестровий клас та гру на народних інструментах. Крім педагогічної роботи В.Комаренко плідно займався і методичною діяльністю. Розробив навчальні програми по дисциплінах: спеціальний інструмент, інструментовка, методика викладання гри на народних інструментах, читання партитур, оркестровий клас для вечірніх музичних шкіл України, Музичного училища, Консерваторії. Педагогічна та методична діяльність В.А.Комаренка у вищому музичному навчальному закладі Харкова набула визнання у 1935 р., коли йому було присвоєно почесне звання доцента, першому серед діячів народно-інструментального мистецтва в СРСР. За відмінну підготовку кадрів Комаренко мав подяки в наказах комітету у справах мистецтв України.

У 1941 р. В.А.Комаренко очолив Харківський музичний комбінат (консерваторія, музичне училище та школа для обдарованих дітей). У скрутні часи окупації Харкова німецько-фашистськими загарбниками, завдяки діяльності директора, вдалося врятувати багатьох людей від загибелі. Так, Олена Коломійцева у листі висловлює вдячність Комаренку: «Вам, одному Вам, ми, студенти, зобов'язані порятунком від відправки до Німеччини. Тільки завдяки Вашій енергії ми, сотні студентів, були на офіційному положенні та мали про це документ».

За свідченням сучасників, при Консерваторії у цей час працювала студентська їдальня, яка стала притулком для багатьох знедолених, зберегла їх від голодної смерті. В.А.Комаренко зумів у той час, коли німецькі загарбники знищували або вивозили все, що мало яку-небудь цінність, зберегти майно Консерваторії, основні музичні інструменти, а також нотний бібліотечний фонд. Після визволення Харкова, завдяки збереженню основних фондів, бібліотека консерваторії обслуговувала всі музичні заклади Харкова (філармонію, театр опери та балету ім. Т.Шевченка, Радіокомітет, Ансамбль Червоноармійської пісні і пляски тощо). 1100 екземплярів нот і 262 примірника музичної літератури було виділено ХДК для поповнення фондів музичної бібліотеки Київської консерваторії.

У серпні 1943 р. В.Комаренко розпочав діяльність по поверненню з евакуації професорсько-викладацького складу та студентів. З вересня цього року в Консерваторії відновлено навчальний процес. Важливу роль у культурному житті Харкова після

визволення від німецьких військ мав музичний лекторій, відкритий при Консерваторії. Він забезпечував студентів виробничою практикою, а також, коли у визволеному Харкові ще не розпочала свою діяльність філармонія, здійснював активну концертну діяльність в місті. Під егідою музичного лекторія діяли 3 концертні бригади (в кожній по 10 виконавців), які з січня по серпень 1944 р. провели 130 концертів.

Діяльність В.А.Комаренка по відновленню життя в Харкові і велику концертно-шефську роботу в роки війни оцінив Радянський Уряд, нагородивши Володимира Андрійовича медалями «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні» та «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні. 1941-1945 рр.». Крім адміністративно-господарської діяльності В.Комаренко в цей час працював викладачем. З 1945 по 1947 рр. клас домри В.Комаренка закінчили М.Фатєєв (директор Харківської дитячої музичної школи №4, Л.Карпова - директор Харківської середньої спеціальної музичної школи - інтернат, М.Лисенко - з 1957 по 1963 рр. - завідувач кафедри народних інструментів Харківської консерваторії, з 1963 по 1969 рр. - завідувач музичної кафедри Київського педагогічного інституту, а з 1969 р. - професор Київської консерваторії.

У травні 1947 р. М.Т.Лисенко, як один із кращих студентів ХДК, брав участь у творчому огляді студентів консерваторій України, який проходив у Києві. Під час виступу виконав концерт для домри з оркестром М.Будашкіна (перше виконання на чотириструнній домрі) та першу частину концерту ре-мінор І.С.Баха. У зв'язку з успішним виступом М.Лисенка В.А.Комаренко як педагог виконавця отримав подяку Міністерства культури України.

Відомий український композитор А.Штогаренко писав: «12 травня 1947 р. я слухав на показі студентів консерваторій УРСР у Києві студента V-го курсу Лисенка... Цей показ, як і попередня його (В.Комаренка - Ю.Л.) праця в Консерваторії, починаючи з 1924 р., свідчать про його велику ерудицію, як викладача, про його любовне відношення до виховання кадрів у галузі народних інструментів». Директор ХДК В.Т.Борисов у довідці Міністерству Вищої Освіти СРСР від 1946 р. серед видатних фахівців - музикантів, які працювали у закладі, називав В.А.Комаренка.

Значна роль належить В.А.Комаренку і у впровадженні академічних народних інструментів у педагогічних вузах. Наприкінці березня 1957 р. на філологічному факультеті Харківського педагогічного інституту ім. Г.С.Сковороди створено одну з перших

кафедр хорового співу та музики, яку очолив Комаренко. У зв'язку з великим обсягом методичної роботи кафедру було поділено на 4 секції: музично-теоретична, диригентсько-хорова, народних і смичкових інструментів, фортепіано. В.А.Комаренко розробив перший навчальний план кафедри, де в курсі «спеціальний музичний інструмент» зазначалися домра, балалайка, бандура та баян. Він - автор програми з курсу гри на домрі, а в 1962 р., за дорученням Міністерства Освіти України, детально переробив програму по класу народних інструментів для педагогічних вузів.

На початку 1958 р. В.А.Комаренко створив студентський оркестр народних інструментів. У навчальний план були впроваджені два нових предмети: оркестр та методика роботи з оркестром. У подальшому оркестр щорічно брав участь в оглядах художньої самодіяльності вузів Харкова в одній групі з навчальними колективами Харківської консерваторії та інституту культури, що свідчить про високий виконавський рівень оркестру. Справу В.А.Комаренка продовжив його учень М.Т.Лисенко, впровадивши академічні народні інструменти в Київському педагогічному інституті в середині 60-х рр. XX ст.. Таким чином, діяльність В.А.Комаренко має велике значення в процесі становлення професійної освіти на академічних народних інструментах у музичних навчальних закладах Радянського Союзу.

Примітки

¹ Відомий дослідник народно-інструментального мистецтва М.Імханицький в дослідженні «У истоков русской народной оркестровой культуры» згадує про існування на початку XX ст. курсів гри на «великоруських» інструментах при Петербурзькому Народному Будинку, започаткованих М.Приваловим. Але автор монографії не пише про викладання загальномузичних дисциплін на цих курсах.

² Під час заснування колектив отримав назву «Старовинний оркестр народних інструментів». З 1921 р. його перейменовано на «1-й Симфонічний оркестр народних інструментів». З 1938 по 1953 рр. колектив підпорядковувався Харківській державній філармонії.

³ У 1932 р. музично-промисловий технікум відкрився в Ленінграді.

Список літератури

1. *Звіт гуртка «Просветительный досуг» за перший 1909/1910 рік діяльності.* - Державний архів Харківської області. - Ф.№ 29. - оп.1. - од.зб.163. 2. *Устав курсів з навчання гри на народних інструментах.* - Державний архів Харківської області. - Ф.№ Р-820. - оп.1. - од.зб.335. 3. *Музыка - рабочим* // Харьковский пролетарий. - 1928. - 19 сент. 4. *Новое в работе Музпрофшкіл* // Музыка масам. - 1930. (№7/8. - С.40. 5. *Комаренко В.* Доповідь про організацію Музичного Товариства, 1924. - Державний архів Харківської області. (Ф.№ Р-1002. - оп.2. - од.зб.39. 6. *Бортник Е., Савиных В.* Кафедра народных инструментов Украины // Харьковский институт искусств, 1917-1992. - Х., 1992. - С.197-200. 7. *Имханицкий М. У*

истоков русской народной оркестровой культуры. - М., 1987. - С. 26. 8. Мирек А. История гармонно - баянной культуры в России с 1800 до 1941: Автореферат диссертации доктора искусствоведения. - М., 1983. - 32 с. 9. Комаренко В. Випуск молодих диригентів // Соціалістична Харківщина. - 1938. - 29 січня.

УДК 781.7:785(09)

В.М.Окидач

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КРІПАЦЬКИХ ОРКЕСТРІВ В УКРАЇНІ

*Стаття цінна історичними матеріалами і аналізом розвитку
оркестрово-виконавського мистецтва України*

Процес радикальних суспільних перетворень в Україні, тісно пов'язаний зі сферою культури та мистецтва, зумовлює необхідність нового осмислення концептуальних підходів при розробці культурної стратегії самостійної демократичної держави. Оркестрове виконавство невід'ємне від культури, виступає як її структурна частина, органічно пов'язане з іншими частинами цілого, впливає на них і само піддається зворотному впливу. Перебуваючи в єдності, ціле (художня культура) і частина (оркестрове виконавство) переходять одне в одне, утворюючи складну діалектичну єдність, і разом з тим різняться, розвиваючи особливе до рівня всезагального, коли сутнісний розвиток частини (без її порушення) є як конкретним втіленням родової сутності цілого.

Оркестрове виконавство відіграло важливу роль у справі становлення та розвитку естетико-ціннісних аспектів художньої культури України, менталітету українського народу. Становлення оркестрового виконавства - вельми тривалий історичний процес, який мав декілька складових: музичний інструментарій, наявність певних умов суспільного та мистецького життя етносу, розвиток музичних жанрів, стилів та ін. Ці складові були рушійною силою, спонукали до спільного виконавства та створення засад колективної гри музикантів-інструменталістів. Все це в розвитку і зумовило виникнення такого унікального творіння людства як оркестр.

Так склалося, що теорія оркестрового виконавства мало вивчена. Якщо теоретичні засади загальної теорії виконавства діставали спорадичного висвітлення в різних наукових працях, деякі питання з'ясовувалися в статтях та розвідках, то вивчення історії та теорії українського оркестрового виконавства перебувало у незадовільному стані. Оркестрова культура почала формуватися в Європі в XVII ст. На слов'янських землях музична культура